

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO – TEOLOŠKI STUDIJ

TONI KULIĆ

CRKVENO PUČKO PJEVANJE U ŽUPI
SVETOGLA KRIŽA – VELI VAROŠ

DIPLOMSKI RAD
iz liturgike
kod izv. prof. mo. Šime Marovića

Split, 2016.

UVOD

Izražavanje kroz glazbu od pamтивjeka pripada ljudskom ophođenju s božanskom stvarnošću. Glazba u kršćanskoj liturgiji također zauzima važno mjesto. Ona nije izvanjski ukras liturgijskog slavlja, već je dijelom same obredne strukture. Glazba je u sebi bogoslužje.

Svaki oblik bogoslužne glazbe izvanredno doprinosi svečanosti slavlja. Kako za gregorijansko pjevanje i polifonu glazbu, to vrijedi i za pučko crkveno pjevanje. Bogata povijest iskazivanja časti Bogu u Crkvi iznjedrila je različite oblike pučkog pjevanja. Na području dalmatinskog primorja i otočja razvija se od 9. stoljeća do danas specifičan oblik pučkog pjevanja – glagoljaško pjevanje. Međutim, ni glagoljaško pjevanje nije monolitno. Srednja Dalmacija poznata je po jednostavnom durskom višeglasju, koje je, osim u duhovnom ambijentu, prisutno i u profanom. Utjecaj je tijekom povijesti zasigurno bio obostran. U ovom radu pozornost ćemo usmjeriti na splitsku župu Svetoga Križa u Velom Varošu. Pjevanje je ondje vezano uz Bratovštinu Svetoga Križa koja živi na tom području već 577 godina i time daleko premašuje starost župe. Nemoguće je točno odrediti od kada bratimi Svetoga Križa pjevaju u liturgiji i pučkim pobožnostima, ali je sigurno da kontinuitet pjevanja postoji do danas.

U prvom dijelu rada upoznat ćemo u glavnim crtama povijest Velog Varoša, nekada splitskog predgrađa, a danas područjem u središtu grada. Potom ćemo prikupiti glavne podatke o povijesti Bratovštine Svetoga Križa i istoimenoj župi. Tako ćemo stvoriti okvir za bolje razumijevanje pučkoga pjevanja u Velom Varošu. Slijedi dio rada koji se odnosi na glazbu. Da bismo razumjeli napjeve jedne bratovštine, valja upoznati glagoljaško pjevanje u cjelini. Nakon tumačenja glagoljaškog pjevanja, naše zanimanje se sužava na jedan njegov pojavnji oblik – crkveno pučko pjevanje u Velom Varošu. Prikazat ćemo njegove osobine, običaje i blagdane uz koje je vezano i, konačno, napjeve u notnom i audio zapisu. Sva navedena literatura je aktivno korištena, s najviše knjižica *Bratovština i crkva Sv. Križa u Velom Varošu u Splitu. 1439 – 1939* (Belas – Karaman). Pjevanje u Velom Varošu ponešto je obrađeno kroz proteklih stotinjak godina (J. Martinić, N. Kalogjerà, Š. Marović), iako ne sustavno. Pod tim vidom, stanje je bolje nego u

većini dalmatinskih župa, čije pjevanje nije snimljeno niti zapisano. Za pisanje ovoga rada korišteni su audio zapisi snimljeni u rasponu od 1983. do 2015. godine. Ovaj rad daje uvid u sadašnje stanje i otvara vrata dubljem i opširnjem istraživanju.

1. POVIJEST VELOG VAROŠA

Splitski Varoš, jedan od najstarijih gradskih kotara, danas je dijelom užega gradskog područja. Ipak, on se razvio kao jedno od splitskih predgrađa, kao naselje izvan zidina koje se utjecalo zaštiti utvrđenoga Splita. Prvi spomen o Velom Varošu nalazi se u Matrikuli bratovštine sv. Križa iz 1439. godine. U Matrikuli se spominje crkva sv. Marije de Moris vel del Rivo, koja se nalazi izvan gradskih zidina (*prope Muros Spalati in Burgo*).¹ Ime crkve sugerira da je bila sagrađena blizu potoka (*rivus*), na čijim su obalama rasle murve (*morus*). Taj je potok izvirao najvjerojatnije na području gradske četvrti Dobri, koje je poznato po izvorima „dobre“ vode. Crkva sv. Marije je prozvana crkvom Sv. Križa, budući da je novoutemeljena bratovština imala velik ugled i značaj. Ta crkva danas ne postoji, a vjerojatno se nalazila na Botičevoj poljani, uz današnju Marmontovu ulicu. Kada je krajem 17. stoljeća mletačka vlast podizala zidine za obranu od turskih napada, crkva Sv. Križa je srušena (1657) jer se nalazila na planiranoj liniji novih bedema. U današnjoj župnoj crkvi nalaze se neki predmeti sačuvani iz te, najstarije crkve Sv. Križa. Vidimo da je povijest Varoša usko vezana uz vjerski život njegovih stanovnika.

Stanovništvo Varoša ili Zagrađa, kako ga je nekada puk nazivao, bilo je uglavnom siromašno – seljački puk. Težak život često su dodatno otežavala turska pustošenja u kojima su stradavali i ljudi i polja. Kada nije bilo Turaka, varošane bi zadesile druge nesreće. 1607. godine kuga je pokosila preko 2700 stanovnika.² Druga velika pošast kuge nastupila je 1782. godine i odnijela još oko 1060 osoba.³ U tim teškim trenucima puk se molio i zavjetovao pred svetim Križem. Nevolje su dolazile i s adrese gradske uprave. Plemstvo često nije imalo sluha za tešku situaciju drugih staleža te su seljacima i radnicima nametane preteške obvezе. Splitski je puk u borbu

¹ Usp. Ante Belas – Ljubo Karaman, *Bratovština i crkva Sv. Križa u Velom Varošu u Splitu*. 1439 – 1939, Split, 1939., str. 5

² Usp. *isto*, str. 17.

³ Usp. *isto*, str. 27.

protiv izrabljivanja vodila Bratovština Sv. Križa. Bratovština je, dakle, kroz povijest bila važan politički čimbenik. Vrijedila je kao službena predstavnica puka pred gradskom vlasti. Tako je bilo do 1815. godine i spora s francuskom upravom, kada se djelovanje bratovštine povratilo na prvobitne dužnosti, isključivo vjerskoga karaktera.

Veli Varoš je donedavno bio naselje splitskih ribara i siromašnijeg puka. Blisku i daleku prošlost Varošani čuvaju u svojim pričama, mentalitetu i uskim ulicama (*kaletama*). U novije vrijeme Varoš je, zbog blizine povijesnoj jezgri grada, postao turistički atraktivna lokacija. Stoga se danas Varoš okreće turističkim i ugostiteljskim djelatnostima. To se odražava na demografiji gradske četvrti. Stanovništvo Varoša postaje malobrojnije i starije. Manjak mladeži izravno ugrožava kulturnu baštinu, a na poseban način onu religijsku. Pučki crkveni običaji i napjevi dolaze u opasnost da budu zaboravljeni. Takav razvoj događaja valja spriječiti oduševljavanjem mladih za baštinu svojega naroda, etnografskim i muzikološkim radom, razboritom demografskom politikom i drugim institucionalnim mjerama.

2. BRATOVŠTINA SVETOGLA KRIŽA

Davne 1439. godine osnovana je Bratovština Svetoga Križa. Unutar gradskih zidina već su i ranije postojala bratovštine, a Bratovština Sv. Križa je „prva bratovština splitskog puka izvan gradskih zidina – u predgrađu zapadno od gradskih zidina, a na istočnom podnožju brda Marjana.“⁴ Matična crkva bratovštine bila je crkva sv. Marije de Moris, koja je tada dobila novi naslov – crkva Sv. Križa.

Bratovštine su udruge vjernika laika nastale radi prisnijeg povezivanja vjernika, njihova međusobnog potpomaganja i vršenja pučkih pobožnosti. Prve bratovštine osnovane su na području Francuske u 7. stoljeću, i već su tada bile uređene statutima. Tijekom srednjega vijeka bratovštine su se proširile po čitavoj kršćanskoj Europi. Na području Hrvatske prve su bratovštine nastale pod utjecajem Venecije. Zadar i Dubrovnik, koji su u 13. stoljeću bili pod mletačkom upravom, dobili su prve bratovštine. Pobožni puk se rado udruživao radi zaštite od samovoljnog plemstva, radi međusobne potpore i zajedničke molitve.

⁴ *Isto*, str. 7.

U statutu bratovštine stoje zadaće koje bratimi i sestrime preuzimaju na sebe: svakodnevna molitva za duševno i tjelesno zdravlje, vršenje dobrih djela, pomaganje nevoljnima i siromašnima, uzdržavanje crkve Sv. Križa, umnožavanje bratske ljubavi.⁵ Pravilnik bratovštine iz 1929. godine ponavlja ove svrhe bratovštine uz jednu jasnu napomenu: „Svrha ove bratovštine je čisto religiozna i moralna isključujući svako svjetovno djelovanje, osobito političko.“⁶ Tu tvrdnju valja razumjeti u kontekstu događaja u 19. stoljeću. Očito je da su neki pokušavali vratiti bratovštini nekadašnju ulogu zastupnice puka pred vlastima. To se nije dogodilo, niti je starješini bratovštine povraćena sudačka vlast, koju je stoljećima obnašao.

Članom bratovštine može postati katolik u župi ili porijeklom iz Župe Sv. Križa. Ostali su uvjeti punoljetnost, uzorno ponašanje, prihvaćanje bratimske dužnosti i plaćanje ulaznine. Članovi se dužni dolaziti na nedjeljnu misu i sudjelovati u običajnim procesijama, prisustvovati sprovodima bratima i sestrima, plaćati određenu članarinu i sudjelovati na skupštinama.⁷ Osim toga, Pravilnik još uređuje hijerarhijsku strukturu bratovštine, određuje kazne, donosi još neke propise i opisuje znakove Bratovštine. Zastava bratovštine je crvene boje, a nosi sliku Svetoga Križa s jedne strane i sliku Presvete Euharistije s druge strane.

Bratovština Sv. Križa stoljećima je bila zaštitnica splitskoga puka.⁸ U teškim je razdobljima siromašan puk bio izrabljivan od bogatih plemića, a takvom postupanju mogla se suprotstaviti samo ugledna institucija. Sve do 19. stoljeća to je bila Bratovština Sv. Križa. Odlučnim intervencijama vodstvo bratovštine je postiglo da puk bude priznat kao poseban stalež sa posebnim interesima, odijeljenim od onih građana.⁹ Važno je bilo i očuvati svijest o pripadnosti hrvatskom narodu kroz duga stoljeća podložnosti tuđinskim vlastima. „I kada se je vodila najljuća i najgorčenija borba protiv hrvatskih aspiracija i narodnog jezika, Varošanin se nije sramio niti je prezirao svoj hrvatski jezik, a nekmoli da ga se je odrekao.“¹⁰ Nije mala uloga koju je Bratovština odigrala u očuvanju hrvatskog identiteta. To se prije svega ostvarivalo

⁵ Usp. *Ustanova statut častne bratovštine Sv. Križa u Velikomu Varušu Splita, pod obranom i odvitovanjem istoga Mogućega Svetoga Križa*, Split, 1884., str. 1.

⁶ *Pravilnik Bratovštine sv. Križa u Splitu*, Split, 1929., str. 1

⁷ Usp. *isto*, str. 4-7.

⁸ Usp. Ante Belas – Ljubo Karaman, *Bratovština i crkva Sv. Križa u Velom Varošu u Splitu*. 1439 – 1939, str. 21.

⁹ Usp. *isto*, str. 26.

¹⁰ *Isto*, str. 39.

kroz ljubav prema svom jeziku. Jedinstvena je pojava u svijetu korištenje narodnog jezika u bogoslužju prije koncilske reforme. Na prostoru je Hrvatske još davno prije Drugoga vatikanskog koncila, čak od 9. stoljeća, bio u upotrebi jezik kojega je narod razumio – staroslavenski hrvatske redakcije. Vrijednu glagoljašku tradiciju čuvali su i Varošani svojim pjevanjem. Tekstovi za bogoslužje na govornom hrvatskom jeziku (šćavet, *schiagetto*), nastali u 14. i 15. stoljeću, dijelom su i danas prisutni u pučkim napjevima. Naziv *schiagetto* potječe od talijanske riječi *schiaovo*, što znači rob. Tako je, naime, venecijanska gospoda nazivala Hrvate – robovi. Hrvatski narod je uvijek pružao otpor takvim pretenzijama moćnih susjeda. Pjevanjem na hrvatskom jeziku, i bratimi Svetoga Križa su ugradili svoj kamen u zgradu narodne baštine.

Danas Bratovštinu Sv. Križa čini 28 članova. Kada je 1439. godine osnovana, ne zna se koliko je bratima i sestrima bilo. U Matrikuli je napisano da ih može biti najviše 32. Zanimljivo je da je članom bratovštine bio i splitski nadbiskup msgr. Frane Franić. Imenik bratima iz 1787. godine ima 325 imena. Koliko ih je bilo od osnutka do danas ne može se znati.

3. ŽUPA SVETOGLA KRIŽA

Početkom 17. stoljeća broj stanovnika splitskih predgrađa naglo je porastao. Velike su bile i duhovne potrebe naroda koji nije imao svoga župnika. Događalo se da su ljudi umirali bez popudbine, jer svećenici nisu smjeli napuštati grad zbog opasnosti od Turaka. Stoga je zadarski nadbiskup Oktavian Garzadori kao apostolski vizitator 27. siječnja 1625. godine utemeljio Župu Sv. Križa i uzdigao istoimenu crkvu na čast župne.¹¹ Prošle godine župljeni su svečano proslavili 390. obljetnicu osnivanja župe.

Na području župe živi oko 6000 stanovnika. Još uvijek je liturgijski život bogat, ali ne kao u prošlim vremenima. Uzrok je tome starenje stanovništva i suvremeniji način življenja koji potiskuje religioznost na rubove javnog života. Ipak, župljeni se, zajedno sa svojim župnikom, trude zadržati duhovni žar i vjerski osjećaj svojih predaka.

¹¹ Usp. *isto*, str. 17.

Slika 1: Župna crkva Svetoga Križa

Današnja župna crkva dovršena je 1854. godine. Nalazi se na mjestu starije crkve podignute u 17. stoljeću. Lijep barokni zvonik koji je tada sagrađen uz crkvu još uvijek se izdiže nad varoškim kućama. „Zvonik Sv. Križa je svakako najljepši spomenik crkvenog baroknog graditeljstva u Splitu.“¹² Najstarija crkva Sv. Križa iz 15. stoljeća nalazila se na drugom mjestu, bliže gradskim zidinama. Već smo ranije upoznali njenu sudbinu. Srušena je kada su se podizali novi gradski bedemi.

Današnja župna crkva ima tlocrt križa. Duga je 25, a široka 18 metara.

Glavni oltar izrađen je u baroknom stilu. Iznad njega stoji romaničko slikano raspelo, nastalo u 13. stoljeću, a nalazilo se u prvoj crkvi Sv. Križa. Raspelo se u narodu zove čudotvornim.¹³ Dva pokrajnja oltara, kao i glavni, sačuvani su iz starije crkve. Jedan je posvećen Gospi od Zdravlja, a drugi Anđelu Stražaru (Čuvaru). Crkva je uvrštena u spomenike kulture 1962., a slikano raspelo 1970. godine.¹⁴

Još nekoliko crkava i crkvica¹⁵ je pod upravom varoškog župnika. Crkva sv. Marije Magdalene nalazi se na sjeveroistočnim padinama Marjana, a potječe najkasnije iz 12. stoljeća. Crkva sv. Nikole (Mikule) u Varošu je starohrvatska crkva sagrađena u romaničkom stilu. Ima oblik grčkoga križa, a u nekoliko navrata je dograđivana. 1962. godine uvrštena je u Registar spomenika kulture. Crkva Gospe od Sôca (Seoca) također se nalazi u Registru spomenika kulture. Ime je dobila po dijelu Varoša u kojem je sagrađena. Neki bratimi su pokopani u crkvi i oko nje. Također, u toj crkvi nalaze se mnoge stare umjetnine (izrezbareno drveno raspelo, slike iz 18. stoljeća, metalni barokni križevi). Crkva sv. Luke potječe vjerojatno iz 13. stoljeća. Nije u dobrom stanju, budući da je stradala od bombardiranja u Drugom

¹² *Isto*, str. 49.

¹³ Usp. *isto*, str. 50.

¹⁴ Mile Vidović, *Splitsko - Makarska nadbiskupija. Župe i ustavne*, Crkva u svijetu, Split, 2004., str. 547.

¹⁵ Prema: *isto*, str. 547-550.

svjetskom ratu, a još nije obnovljena. Druga crkva sv. Nikole nalazi se na južnoj strani Marjana. Ona nije pod jurisdikcijom župnika, već pod upravom Nadbiskupskog sjemeništa. U 16. stoljeću uz nju su živjeli pustinjaci. Uz pustinjake se veže i crkvica sv. Jere, također na južnoj strani Marjana. U blizini crkvice nalazi se pustinjačka špilja, u kojoj su oni živjeli još od ranoga srednjeg vijeka. Postoji još jedan sakralni objekt na toj strani Marjana. To je crkvica Betelehem (Gospe od Betlema) iz 15. stoljeća. Nazvana je po reljefu Kristova rođenja koji se nalazi u njoj, a vrlo vjerojatno je rad Andrije Alešija (1425.-1505.).

3.1. Sadašnje stanje u župi pod vidom glazbe

U župi djeluju četiri glazbena sastava, koji pjevaju za vrijeme liturgije i pučkih pobožnosti. Postoji uhodan raspored prema kojemu se ravnaju zborovi i pučki pjevači, tako da su sva važna nedjeljna i blagdanska slavlja podržana svetom glazbom.

Glavno glazbeno tijelo, župni zbor, broji petnaestak članova. Voditeljica zbora je sestra Eduarda Marić, pripadnica Služavki Malog Isusa. Zbor pjeva na svečanoj nedjeljnoj svetoj misi i nekim blagdanskim slavljkima. Repertoar je pretežno novijeg datuma, iz službene liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu*.

U župi također postoji dječji zbor s otprilike trideset malih pjevača. Vodi ih sestra Jelena Marević, koja pripada istom redu kao i s. Eduarda. Dječji zbor redovito pjeva na jednoj od nedjeljnih svetih misa.

Prije nekoliko godina okupljena je manja skupina mlađih u zbor „Vis crucis“, koji sudjeluju u pastoralu župe. Oni nedjeljom pjevaju na svetoj misi, a izvode ono što se redovito naziva duhovnim šansonama.

Pučki pjevači iz Veloga Varoša svi su članovi Bratovštine Sv. Križa i zauzeti vjernici. Oni pjevaju na posebno izabranim i u Statutu Bratovštine propisanim blagdanskim slavljkima. Pjevač trenutno ima petnaestak. Povijest Bratovštine već smo upoznali, a pučkim napjevima bavit ćemo se u sljedećim poglavljima.

4. GLAGOLJAŠKO PJEVANJE

Glagoljaško pjevanje proizašlo je iz pjevanja na staroslavenskom i crkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije, a tijekom stoljeća razvoja oblikovalo se u liturgijsko pjevanje na živom hrvatskom jeziku. Živjelo je i živi u primorskom dijelu Hrvatske, gdje se bogoslužje obavljalo po rimskom obredu i na staroslavenskom jeziku. U napjevima se osjeća utjecaj gregorijanskog pjevanja, kao i osobitosti svjetovnog glazbenog folklora područja na kojem se razvijalo.¹⁶ O glagoljaškom pjevanju znamo samo onoliko koliko je zapisano ili snimljeno u novije vrijeme. Različiti su stilovi glagoljaškog pjevanja (istarsko-kvarnerski, staro dvoglasje Sjeverne Dalmacije, novije dursko višeglasje), ali postoje neke oznake koje ujedinjuju sve glagoljaške napjeve. Melodije su jednostavne i bez velikih skokova, ritam je slobodan i ovisan o naravi teksta, ne koriste se instrumenti. Glagoljaško pjevanje je jednoglasno ili višeglasno. Višeglasje je jednostavno - najčešće se pjeva u paralelnim tercama s akordnom pratnjom ili samo u paralelnim tercama.

Prvo svjedočanstvo o postojanju glagoljaštva na području Hrvatske jest odlomak iz životopisa pape Aleksandra III., što ga je pisao kardinal Boson. Brod koji je 1177. godine vozio papu prema Veneciji morao je radi nevremena krenuti prema dalmatinskim otocima. Tako je papa sa svojom pratnjom posjetio Zadar. Mještani su radosno dočekali papu, priredivši velike svečanosti. Prema svjedočanstvu pisca, pjevali su pohvale i popijevke na svom, hrvatskom jeziku.¹⁷

Postoji stvarna opasnost da bogata baština glagoljaškog pjevanja propadne zbog nemara. Dio glagoljaških melodija već je zaboravljen zbog nedostatka mladih pjevača kojima bi stari prenijeli svoje znanje. Zato treba sačuvati od zaborava ono što je ostalo. U tim melodijama odzvanja duša naroda. Uz nove skladbe koje se priređuju za liturgijska slavlja, treba ostaviti znatan prostor za tradicijsko pučko pjevanje.

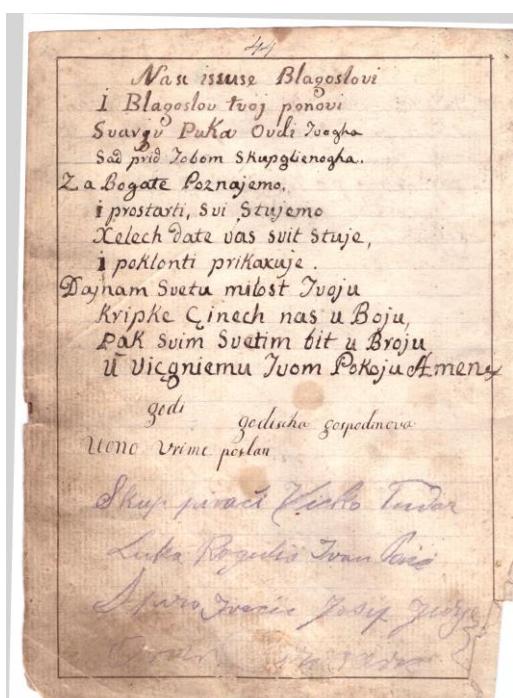
Pučke melodije su se mladim pjevačima prenosile isključivo slušanjem. Notni zapisi nisu ni postojali do prošloga stoljeća, kada je zanimanje muzikologa za

¹⁶ Izak Špralja, *Povijest crkvene glazbe u Hrvata*, u: *Crkvena glazba. Priručnik za bogoslovna učilišta*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1988., str. 164-165.

¹⁷ *Isto*, str. 166.

crkveno pučko pjevanje poraslo. Neki napjevi su zapisani, što je hvalevrijedno. Ipak, pučka pjesma se autentično prenosi jedino s uha na uho. Nemoguće je u notni zapis unijeti raspoloženje i duh pjevača koji pjevaju „od srca“. Pučko pjevanje je prije svega spontano. Ono se ne uvježbava i ne podliježe istim zakonitostima kao skladana glazba. Tu gotovo da ne postoji *piano* dinamika, kao ni profinjeno oblikovanje glazbene fraze. Pjeva se uvijek u *forte* ili *fortissimo* dinamici. Drugim riječima, pjeva se uvijek grlato i grleno.

5. PUČKO PJEVANJE U VELOM VAROŠU

Slika 2: Rukopis iz arhiva Župe Svetoga Križa

Pučko pjevanje u Velom Varošu vjerno je čuvala Bratovština Sv. Križa tijekom gotovo 600 godina svojega postojanja. Niko Kalogjerà svjedoči da se od starine u splitskim varoškim crkvama njegovalo pučko pjevanje.¹⁸ Obično su pučke pjevače nazivali „pivačima“. Dok se u stolnoj crkvi u liturgiji koristio isključivo latinski jezik, u splitskom predgrađu pjevalo se na domaćem, „slovinskom“ jeziku.¹⁹

Velovaroški napjevi kao takvi vezani su baš uz Bratovštinu, ne župu, iako je Bratovština uvijek djelovala na području župe Sv. Križa. Stil velovaroškog

pjevanja je jednostavno dursko višeglasje - jedna od varijanti glagoljaškog pjevanja. Instrumenti se ne koriste. Redovito solo tenor započinje melodiju i tako intonira pjesmu. Ostali pjevači spontano prihvataju melodiju, dodajući tercu i akordnu pratnju u basu. Takav način pjevanja naziva se „šekondiranje“. Česta je pojava kretanje melodije basa i donje terce u paralelnim oktavama, što je prema pravilima

¹⁸ Usp. Niko Kalogjerà, *Pučko crkveno pjevanje u Splitu*, u: Sveta Cecilija. Smotra za crkvenu glazbu s glazbenim prilogom, 14/1 (1920) 8-9

¹⁹ Usp., isto

harmonije zabranjeno. Ali, kako smo već spomenuli, pučko pjevanje ima vlastite zakonitosti. Uobičajene su dvije vrste kadence. Pravilna je kada se susljedno pojavljuju dominantna i tonička funkcija, a nepravilna kada pjesma završava na dominanti (glavni ton i donja kvinta – „šuplja kvinta“).

Nemoguće je rekonstruirati nastanak i razvoj pučkih melodija. Najčešće je riječ o pjesmama koje je netko donio iz drugih krajeva, a vremenom ih je puk prilagodio vlastitoj upotrebi, tako da ih se s punim pravom može nazvati pučkima. Dalmatinski melos osjeća se gotovo u svim napjevima, a nisu zanemarivi ni tragovi gregorijanskih napjeva. „Pivači“ nisu imali formalnu glazbenu izobrazbu, pa su pjevali po osjećaju. Tako je i danas. Nije im bilo važno odakle potječe melodija i koja su njezina svojstva. Jednostavno su prihvatali ono što se od starine pjevalo, a sposobniji bi pjevači obogatili napjev novim elementima. Stoljetnim razvojem došlo se do toga da su izvorni napjevi prepoznatljivi samo u glavnim crtama, ako i toliko.

Sve se pjeva napamet, barem je tako bilo u prošlim vremenima. Već nekoliko desetljeća koriste se tekstovi. Bez obzira na to, potrebne su godine kako bi se usvojio taj, gotovo nerazrješiv splet teksta i melodije. Kada su se, nakon koncilske obnove, pokušali uvesti u liturgijsko pjevanje novi, osvremenjeni tekstovi, bratimi su pružili ozbiljan otpor. Njihovo je pjevanje snažno povezano sa starim prijevodima i gotovo je nemoguće to promijeniti, što zbog zbiljske povezanosti melodije i teksta, što zbog nespremnosti bratima na taj pothvat. Kaže se da je pjevač naučio melodiju kada mu je ušla „u oba uha“.²⁰ Mladićima nije bilo dopušteno pjevati dok im „glas cvita“. Dakle, pjevači su od djetinjstva morali u crkvi slušati kako stariji pjevaju, da bi jednoga dana i sami mogli izvoditi isti reportoar. Zanimljivo je da su djeca smjela pjevati samo o Božiću i Bogojavljenju. Svojim bi glasićima unijeli radost i svježinu u božićne dane.

6. PJEVANJE U LITURGIJI I PUČKIM POBOŽNOSTIMA

Pučko pjevanje u Velom Varošu bilo je zamrlo nakon Drugoga vatikanskog sabora. Želja za obnovom liturgije nakratko je potisnula ljubav prema starim napjevima. Inzistiralo se na korištenju novih prijevoda liturgijskih tekstova, što je

²⁰ Usp., *isto*

bratimima predstavljalo velik problem. Njihovo je pjevanje već odavno bilo sraslo sa starim govornim jezikom, ščavetom. Tradicija pučkog pjevanja je oživljena osamdesetih godina prošloga stoljeća.²¹

Neke su melodije već pale u zaborav. To dokazuju notni zapisi koje je dvadesetih godina prošloga stoljeća objavio Niko Kalogjerà u časopisu *Sveta Cecilija*. Svoje istraživanje pučkog pjevanja u Splitu, tj. u Velom Varošu, objavio je u nastavcima tijekom nekoliko godina. Popis svih brojeva časopisa koji sadrže njegove radove nalazi se u bibliografiji. Pjesme kao *Prosti moj Bože, Bilig kralja od nebesi, O bići priljuti, Puče moj* više se ne koriste u liturgiji.²² Kalogjerà je zapisao i neke od napjeva koji su još uvijek u upotrebi, poput *Pismu novu, Slava ti, hvala, čast*.²³ Zapisujući pučke napjeve, malo je vodio računa o slobodnom ritmu istih napjeva. Također, uočljive su razlike i u melodijskim linijama u odnosu na današnje pjevanje. To je vjerojatno posljedica promjena koje unosi svaka nova generacija pjevača. Upravo zbog toga su pučki crkveni napjevi posebni. Oni su živi, razvijaju se ovisno o sposobnostima i talentu pjevača i, na koncu, svaka izvedba je posebna po nekoj maloj varijaciji, malom ukrasu („cvjetići“) i/ili promjeni tonaliteta.

Osamdesetih godina, s početkom oživljavanja pučkog pjevanja u Varošu, bratimima je povjерeno pjevanje Muke na Cvjetnicu i Veliki petak, Novena (devetnica) Božiću, zatim osmina Dušnog dana i blagdani koji se slave u manjim crkvama na području župe. To su sv. Nikola (crkva sv. Mikule na Stagni), sv. Roko i Blagovijest (crkva Gospe od Sôca), sv. Josip i sv. Jeronim (crkvica sv. Jere) i sv. Marko, evanđelist (crkvica Gospe od Betlema). Još se u crkvici Gospe od Betlema na badnjak pjeva misa bdijenja koja počinje u 16 sati.

U novije vrijeme došlo je do nekih promjena. Osmina Dušnog dana je ukinuta, ali se slavi osmina Tijelova. Na samu svetkovinu i sedam dana nakon nje svečano se pjeva kod blagoslova Presvetim Oltarskim Sakramentom. Blagdan Našašća Sv. Križa je blagdan Bratovštine i patron župe. Uoči blagdana se pjeva prva, a na sam blagdan druga Večernja. Blagdan Uzvišenja Sv. Križa je uveden nakon koncilske obnove, pa zbog toga Bratovština nije posebno vezana uz taj blagdan. Ipak, i tada bratimi

²¹ Prema kazivanju don Bože Delića, koji je u bio župnik u Velom Varošu u razdoblju od 1983. do 1988. godine.

²² Niko Kalogjerà, *Pučko crkveno pjevanje u Splitu*, u: *Sveta Cecilija*. Smotra za crkvenu glazbu s glazbenim prilogom, 14/4 (1920) 77-79

²³ Isto, 76-78

pjevaju Večernju. Uoči Dušnog dana pjeva se prva, a sutradan druga Večernja i misa za pokojne. Gospin plač pjeva se prije večernje svete mise na Cvjetnicu. Muku po Ivanu na Veliki petak više ne pjevaju pučki pjevači. U nastavku ćemo to sustavno prikazati, oslanjajući na običajnik župe iz 1980. godine i na kazivanje bratima Roka Delića. Prikaz prati tijek liturgijske godine.

6.1. Novena Božiću

Novena (devetnica) Božiću počinje 15., a traje devet dana, do 23. prosinca. To je pučka pobožnost koju i danas, nakon mnogih godina, Varošani rado obavljaju. Devetnica se slavi u čast devet mjeseci koje je Isus proveo u utrobi Blažene Djevice Marije.²⁴ Svakim danom devetnice, poslije svete mise, održi se kratko klanjanje pred Presvetim Oltarskim Sakramentom. Dok svećenik, obučen u bijeli plašt (pluvijal), izlaže na oltar Presveti Sakrament, pjevači pjevaju tri puta *Svet*. Napjev nije jedinstven za Varoš, stoga nije posebno zanimljiv za ovaj rad. Kad pjevanje završi, svećenik čita uvod i molitvu iz Priručnika kod oltara. Ovdje ćemo navesti cijeli tekst za prvi dan devetnice. Uvod glasi: „Danas ćemo pozdraviti Bl. Dj. Mariju s 31 Zdravom Marijom na uspomenu 31 dana prvog mjeseca, što je ona nosila u utrobi Spasitelja, t. j. od 25. ožujka do 25. travnja.“²⁵ Slijedi molitva: „Spasitelju Isuse, hvala ti, što si se udostojao postati čovjekom, da nas učiniš dionicima svoga božanstva i dovedeš u nebo. Ti si se za nas ponizio. Molimo te, savij našu oholu čud i daj nam milost, da i mi budemo ponizni.“²⁶ Molitva za prvi dan devetnice je upućena Gospodinu Isusu Kristu, a za ostale dane Blaženoj Djevici Mariji. Nakon molitve, vlastite svakom danu devetnice, moli se *Zdravo Marijo* trideset ili trideset jedan put, ovisno o broju dana dotičnog mjeseca, kako je navedeno u Priručniku. Slijedi pjevanje evanđeoskog hvalospjeva *Uzveličaj* (*Veliča*), s pripadajućom *spridnicom* (antifonom). Dok se pjeva, svećenik kađenjem časti Presveti Sakrament. Zatim se moli *Andeoski pozdrav*, s molitvom koja je jedinstvena za svaki pojedini dan. Ponovno ćemo navesti samo molitvu za prvi dan devetnice: „Pomolimo se!

²⁴ *Priručnik za svećenika kod oltara pri vršenju liturgijskih sv. služba i općih javnih pobožnosti*, Naklada hrvatske knjižare, Split, 1935. str. 31.

²⁵ *Isto*

²⁶ *Isto*

Molimo te, Gospodine, pohodi i očisti duše naše, da kada dođe k nama Gospodin naš Isus Krist nađe sebi pripravljen dostojan stan. Koji s tobom živi i kraljuje u vijeke vjekova. Amen.²⁷ Kada svećenik dovrši molitvu pjeva se gregorijanski napjev *Divnoj dakle*. Nakon toga pjevači započnu pjesmu *Naš Isuse, blagoslovi*. Slijedi blagoslov s Presvetim Oltarskim Sakramentom. Kada se posvećena hostija pohrani u svetohranište, zapjeva se *Pismu novu svi pivajmo*. Posljednjeg dana devetnice, na završetku se pjeva himan *Tebe, Boga, hvalimo*.

6.2. Cvjetnica

Procesija i misa na Nedjelju muke Gospodnje ne slavi se svečano kao nekada. Mnoštvo naroda, posipanje kaduljom, barjaci, hod kroz cijeli Varoš – sve je to danas dokinuto ili svedeno na minimum. Narod se na Cvjetnicu ujutro okupi na maloj poljani (Uvodića širina) ispred crkvenog dvorišta. Tu se blagoslove malinove grančice, navijesti Evandelje i krene u procesiju oko crkve. Laganim korakom ide se kroz Križevu, Radmilovića, Bilanovovu i Kamenitu ulicu. Putem se pjevaju antifone *Dica žudinska*, himan *Slava ti, hvala, čast* i druge korizmene pjesme. Kada se uđe u crkvu, pjevači još neko vrijeme pjevaju pred oltarom, dok svi ne dođu na svoja mesta. Nekada je bio običaj da se pjevači zaustave na sredini crkve, tj. ispod najvećeg izvora svjetla u crkvi. Veliki luster, zvan čok, palio se samo u najsvečanijim prigodama. Snažno svjetlo kojim bi obasjao crkveni prostor naglašavalo je važnost liturgijskog trenutka. Neposredno prije Službe riječi pjevači se uspnu na kor radi pjevanja muke. Nakon čitanja dvaju odlomaka iz svetoga pisma i psalma između njih, pjeva se *Muka po Mateju*. Liturgijski ciklusi čitanja A, B i C predviđaju čitanje različitih izvještaja o muci za svaku godinu. U godini A to je Muka po Mateju, u godini B Muka po Marku, a u godini C Muka po Luki. U Velom Varošu se na Cvjetnicu uvijek pjeva *Muka po Mateju*. Pjevači podijele uloge pripovjedača, Jude, Petra, Velikog svećenika, sluškinje, Pilata, Pilatove žene i rimskoga satnika. Isusove riječi pjeva svećenik s ambona. Posebno su dojmljive riječi svjetine koja zahtijeva Isusovo pogubljenje. Svi pjevači zajedno, punim glasom dočaraju dramatičnost toga trenutka.

²⁷ Isto

Uvečer, prije svete mise pjeva se *Plać matere Isusove*. Zanimljivo je da u Velom Varošu, pored glavne, postoje zasebne melodije za Isusove i Gospine riječi, te za ostale uloge. Muku po Ivanu na Veliki Petak više ne pjevaju pučki pjevači.

6.3. Našašće Svetoga Križa

Varošani još od 15. stoljeća časte Sveti Križ s posebnom pobožnošću. Blagdan Našašća svetoga Križa, koji se slavi 3. svibnja, najvažniji je župni blagdan. Početkom prošloga stoljeća slavljenje blagdana je pomaknuto sa 7. svibnja na navedeni datum. To je učinjeno zbog toga što se isti dan slavi blagdan svetoga Dujma, zaštitnika grada Splita. Dok se sveti Dujam slavio 10. travnja, nije bilo poteškoća. Budući da je početak travnja često pada u korizmeno vrijeme, blagdan sv. Dujma pomaknut je sa 10. travnja na 7. svibnja. Kako ne bi izgubio svoj poseban značaj, blagdan Našašća Sv. Križa od tada se slavi 4. svibnja.

Uzvišenje svetoga Križa se slavi 14. rujna, ali ne na tako svečan način. Taj je blagdan uveden tek nakon koncilske obnove, te još nije prirastao srcima ljudi. Ipak, raspored pjevanja je jednak za oba blagdana. Pučki pjevači predvode pjevanu Večernju dan uoči blagdana i na sam blagdan. Tijekom svete mise pjevaju zajedno sa župnim zborom. Večernja svetoga Križa je možda najdojmljivija glazbena cjelina varoškog pučkog pjevanja. Pjevači stanu u prezbterij i svojim glasovima oko 40 minuta ispunjavaju lijep crkveni prostor. Večernju započne svećenik uvodim retkom *Bože, u pomoć moju nastoj*. Spridnicu (antifonu) i prvi redak psalma zapjeva jedan od bratima, a zatim mu se priključe svi pjevači. Tako i ostale psalme, ukupno pet njih. Nakon psalama jedan pjevač pjeva *Štenje* iz Pavlove poslanice Filipljanima. Slijedi *Otpjev*, a zatim pisan (himan) *Barjak kraljev*. Evandeoski hvalospjev Blažene Djevice Marije *Uzveličaj*, sa vlastitom spridnicom,, pjeva se na isti način kao i psalmi. Večernja završava molitvom i *Blagoslovom s otpustom*.

6.4. Osmina Tijelova

Slavlje svetkovine Tijelova u Velom Varošu se produžuje na osam dana. Kao što Božić i Uskrs imaju svoju osminu, tako i Tijelovo, ali uz malu razliku. Osmina Tijelova ne slavi se liturgijski, već na razini javne pobožnosti. Molitveni tekstovi i

pjesme nalaze se u Priručniku za svećenike.²⁸ Osmina traje od svetkovine Tijelova, koja se slavi u četvrtak nakon svetkovine Presvetog Trojstva, do sljedećeg četvrtka. Svakim danom, nakon večernje svete mise, svećenik izloži Presveti Oltarski Sakrament. Dok on to čini, pjevači pjevaju *Svet* tri puta. Odmah poslije toga pjeva se pjesma za dotični dan osmine. Na Tijelovo tekst počinje riječima *Dan večere Gospodina*, sutradan *Zdrav Isuse*, itd. Čim završi dnevna pjesma, pjeva se himan *Slava tebi, Božji Sine* po gregorijanskom napjevu za *Divnoj dakle*. Dok pjevanje himna traje, kađenjem se počasti Presveti Sakrament i njime blagoslovi narod. Blagoslov prati svečani zvuk crkvenih zvona. Na kraju pobožnosti moli se Andeoski pozdrav.

6.5. Dušni dan

Nekada je slavlje tzv. Martvoga (Dušnoga) dana bilo mnogo bogatije. Osim što su se pjevale prva i druga Večernja i misa za pokojne, postojala je i osmina Martvoga dana. Svaki dan osmine slavila se misa za pokojne bratime. Do danas se zadržalo pjevanje Večernje i mise na sam blagdan. Poslije mise svetkovine Svih Svetih, bratimi pjevaju prvu Večernju pokojničkog slavlja. Svećenik uvede u svečanu molitvu časoslova. Izmoli se *Oče naš, Zdravo Marijo i Pokoj vičnji*. Zatim se pjeva pet psalama (Ps 116, Ps 120, Ps 121, Ps 130, Ps 138), svaki s vlastitom spridnicom. Na kraju psalama, umjesto *Slava Ocu*, moli se *Pokoj vičnji*. Kada pjevanje psalama završi, pjeva se *Uzveličaj*. Slijedi još jedan psalam (Ps 146). Melodija za psalme i *Uzveličaj* nije izvorno velovaroška. Ista melodija se koristi u sprovodnim obredima u većini primorskih župa Srednje Dalmacije. Svećenik završi molitvom i odrješenjem za mrtve. Na kraju se izmoli *Andeoski pozdrav*.

Sve se to ponovi sutradan, ali prije večernje mise. Tijekom mise pjevaju bratimi. Tada dolazi do izražaja bogatstvo pokojničkih napjeva Velog Varoša. Ulagna i pričesna antifona slične su gregorijanskim napjevima, ali imaju karakteristične elemente pučkog pjevanja. Pjeva se sporo i s dosta melodijskih varijacija u odnosu na izvorni napjev. Slično je i s misom za pokojne. *Gospode, pomiluj, Svet i Jaganjče Božji* podsjećaju na gregorijanski napjev od kojega su se

²⁸ *Isto*, str. 17. ss

vjerojatno i razvili. Ipak, ima dovoljno različitosti da ih se može smatrati pučkim napjevom. Posljednica *Dan od gnjeva* i pjesma za odrješenje *Oslobodi mene, Gospodine* autentični su pučki napjevi koji karakterom ocrtavaju strahote Sudnjega dana. Vjeran su odraz eshatologije kojom dominira strah pred Božjim sudom. Na kraju mise podijeli se odrješenje za mrtve.

6.6. Ostali blagdani

Kako su se varoške bratovštine gasile, tako je Bratovština Svetoga Križa preuzimala njihova dobra i njihove blagdane. Zna se koje svece bratimi časte i kojim danima pjevaju. Nabrojimo ih kalendarskim redoslijedom. 19. ožujka se u crkvici sv. Jere na Marjanu slavi sv. Josip, zaručnik Blažene Djevice Marije. Za svega nekoliko dana, 25. ožujka, slavi se Blagovijest u crkvi Gospe od Soca. Točno mjesec dana kasnije, 25. travnja, blagdan je sv. Marka. Misa se slavi u crkvici Gospe od Betlema, a poslije mise vrši se blagoslov polja. 16. kolovoza u crkvi Gospe od Sôca slavi se sv. Roko. Sv. Jeronim (30. rujna) se slavi crkvici na Marjanu čiji je on naslovnik. 6. prosinca, u crkvi sv. Nikole (Mikule) na Stagni slavi se sv. Nikola. Na Badnjak, predvečer se slavi misa bdijenja u crkvi Gospe od Betlema na Marjanu. Na sve navedene dane bratimi pjevaju tijekom svete mise. Pod vidom glazbe, nema nikakvih posebnosti. Pjevaju se pučke pjesme i pokoji varoški napjev.

ZAKLJUČAK

Pučki su napjevi blago neprocjenjive vrijednosti. To blago treba čuvati. Izvirući iz duše naroda, uviru u nove generacije vjernika koji se hrane vjerskim osjećajem svojih predaka. Usljed pomanjkanja mlađih pjevača na koje bi stari prenijeli svoje znanje, pučke melodije dolaze u opasnost da nestanu zajedno s onima koji su ih pjevali. Ni zvučni ni notni zapisi, iako su potrebni i vrijedni, neće spasiti pučko pjevanje. Ono ne živi u dokumentima i znanstvenim radovima, već u puku. Stoga je najvažnija zadaća onih koji brinu o očuvanju glazbene baštine Božjega naroda oduševiti nove generacije za tradicijsko pučko pjevanje. Samo će odgovorni i zauzeti ljudi znati prepoznati ono što je vrijedno i to isto čuvati.

Dokumentiranje crkvenog pučkog pjevanja u Velom Varošu jest mali korak naprijed u očuvanju duhovne baštine naroda. Zasigurno ima još prostora za daljnji rad i istraživanje, osobito s povjesnog, teološkog i glazbeno-teorijskog aspekta. Sve župe u kojima postoji tradicija pučkoga pjevanja bez iznimke treba uključiti u istraživački rad i pažljivo dokumentirati sve postojeće napjeve. Tek tada će čitavo bogatstvo glagoljaške tradicije izaći na vidjelo. Imena koja stoje iza napjeva nisu poznata zbog same naravi pučkog pjevanja. Ono nije djelo pojedinca, nego vjerujućeg naroda. Povijest neće pamtitи imena brojnih pučkih pjevača, ali vjerujemo će ih se sjetiti Bog u svojoj slavi.

GLAZBENI PRILOG

Napomene uz glazbeni prilog

Notni zapisi pripeđeni su prema snimkama koje se nalaze na priloženim nosačima zvuka (CD). Snimke su prikupljene iz arhiva Bratovštine Svetoga Križa i arhiva Župe Svetoga Križa, a nastale su u rasponu od 1983. do 2015. godine. Velikim dijelom je za snimanje zaslужan don Božo Delić, rođeni Varošanin, a nekada i kapelan i župnik svoje rodne župe. Solisti koji započinju napjeve su Jozo Kovačić, Đorđe Zerdum i Nikica Čapalija. Bratimi koji danas tvore sastav pučkih pjevača su Ivo Gabrilo, Nikica Čapalija, Jure Mirošević, Milivoj Babić, Damir Mrass, Boris Blažević, Nikola Tošić, Marin Čutura, Frane Peruzović, Srđan Roje, Roko Delić.

Notni vjerno slijede zvučne zapise, pa i onda kada su pjevači nedosljedni. Dobar primjer za to je antifona za *Ps 116* (str. 51). Naime, pjevači različito pjevaju antifonu na početku i na kraju psalma. Budući da su snimane isključivo žive izvedbe, razumljivo je da su prisutne neke pogreške. Notni materijal je brižno pripravljen, sa svim varijacijama i ukrasima koji postoje u pjevanju. Tonaliteti su usklađeni s onim što se čuje na snimkama, a najčešće se pojavljuju As-dur i G-dur. Većina napjeva zapisana je bez oznake za mjeru, jer su napjevi slobodni i bez čvrstog tempa. Vrlo je vjerojatno da u nekim melodijama postoje primjese onih koje nisu autentično varoške (npr. *Štenje*, str. 40). Pjesma *Dan večere Gospodina* (str. 43) i pokojnički napjev za psalam (*Obljubih*, str. 51) gotovo sigurno nisu napjevi koji potječu iz Velog Varoša, ali su uvršteni u repertoar zbog redovite upotrebe. Isusove riječi u *Muci po Mateju* (str. 31) pjevaju se po gregorijanskoj melodiji. *Muka po Mateju* (str. 31) i *Gospin plač* (*Muka Gospodina našega Isukrsta i plač matere Isusove*, str. 33) nisu zapisane u potpunosti, već su doneseni samo reprezentativni ulomci.

Sadržaj nosača zvuka

CD 1

1. Uzveličaj
2. Naš Isuse, blagoslovi
3. Pismu novu svi pivajmo
4. Tebe, Boga, hvalimo
5. Dica žudinska
6. Slava ti, hvala, čast
7. Muka po Mateju

CD 2

8. Muka Gospodina našega Isukrsta i plač Matere Isusove

CD 3

9. Bože, na pomoć moju nastoj
10. Reče Gospodin (Ps 110)
11. Ispovidati će (Ps 111)
12. Blažen čovik (Ps 112)
13. Hvalite, dičica (113)
14. Hvalite Gospodina (Ps 117)
15. Štenje (Fil 2, 5-7)
16. Otpjev
17. Barjak kraljev
18. Blagoslov i otpust
19. Dan večere Gospodina
20. Pivajmo, braćo kršćani
21. Pokoj vičnji
22. Gospode, pomiluj
23. Dan od gnjeva (posljednica)
24. Svet
25. Jaganjče Božji
26. Svitlost vičnja
27. Osloboди mene, Gospodine
28. Obljubih (Ps 116)

Uzveličaj

Spridnica - Jeden

Bla - že-na u - tro - ba Ma - ri - je Di - vi-ce

Drugi

ko - ja je no - - si - la

Jeden

Vi - šnje - ga Ot - ca Si - na.

Jeden

Uz - ve - li - čaj, du - šo mo - ja, Go - spo - di - na.

Jeden

I uz - ra - do - va se duh moj u Bo - gu Spa - si - te - lju mo - mu.

bo - je - - či se_ nje - - ga.
 Jedan Svi >
 U - či - ni mo - guć - stvo u mi - ši - ci svo - joj,
 ras - to - či o - ho - le s mi - sli sr - ca njii - ho - va.
 Jedan Svi
 Svr - že mo - gu - - - cé s pri - sto - lja,
 a uz - vi - - ši po - - ni - - že - ne.

Jedan Svi

Gla - du - ju - cé na - pu - ni bla - gom,
a bo - ga - te ot - pu - sti glad - ne.

Jedan Svi

Pri - ja lz - ra - e - la di - ti - cá svo - ga,
spo - me - nu - vši se mi - lo - sti svo - je,

Jedan Svi

ka - ko - no go - vo - ri - o je sa ot - cem na - šim

A-bra-mu i si - me - nu rje - go - vu u vi - ke.
Sla - va__ Ot - cu i Si - nu i Du - hu__ Sve - to - mu,
Ka - ko bi - še u po - če - lo i sa - da i vaz - da
i u vi - ke vi - ka. A - men.

Ponovi se spridnica: BLAŽENA UTROBA

Naš Isuse, blagoslovi

Jedan

Svi

1 2 3 4

Za Boga te priznajemo
i prostri svi štujemo,
želeć da te sav svit štuje
i poklon ti prikazuje

Daj nam svetu milost tvoju,
krepke čineć nas u boju,
pak svih svetih bit u broju,
u vičnjemu tvom pokoju.

Pismu novu svi pivajmo

Jedan

Pi - smu no - vu svi pi - vaj - mo, pi - va - juć se iz-mi-ni - mo.

Drugi

Svi Mi od Si - na za - pi - va - juć,

mi od Maj - ke od - pi - va - juć,

Sin - ka s Maj - kom sla - vi - mo!

2. Hvaljen sladki Isus budi
i Marija od svih ljudi!
Hvaljen Sinak po sve vrime
i prisladka Majka s njime:
Hvaljen Isus s Marijom!

3. Čudno Sina čovičanstvo
čudno Majke divičanstvo.
On je čudo od čudesa,
njoj se dive sva nebesa:
Majka diva, čovik Boq.

4. Sin je stablo od života,
Mati plod je i lipota.
Sin grozd cipra čudno plodna,
Mati loza bogorodna:
rajska loza, raijski grozd.

5. Hvalu, dakle, Sinu dajmo,
hvalu Majci s njim pivajmo!
Sinku hvala, Sinku dika,
hvala Majci u vik vika:
Hvaljen Isus s Marijom!

Tebe, Boga, hvalimo

Te-be po o-ko-li-šu ze-malj-sko - mu, sveta Crkva i - spo - vi - da.
 Te - be Ot - ca neizmernoga ve - li - čan - stva,
 Ča - sno-ga tvo - ga, pravoga i jedi - no - ga Si - na,
 Sve - to - ga ta - ko-đer Utishi - te - lja Du - ha.
 Ti____ je - si kralj sla - ve, Kri - ste.
 Ti____ Ot - ca vikovi - čnji Sin je - si.
 Ti, za o - slo - bo - di - ti čo - vi - ka, u - či - ni - o si se čo - - vik:
 nisi pomrzao Di - vi - ce u - tro - bu.
 Ti, pri-do-biv-ši o-stan smr - ti, otvorio si virujućim kra-ljev - stva ne - be-ska.

Ti ob des-nu Bo-ga si - diš u sla - vi Ot - ca.
 Su - - dac, viruje se da i - maš pri - či.
 Te - be, da - kle pri - klo - nji - vo mo - li - mo, po - mo - zi slu - ge svo - je,
 koje si neprocijenjenom krv - lju ot - ku - pi - o.
 Či - ni nam se sve - ti - mi two - ji - mi ubrojiti nas u sla - vi vje - čnoj.

Spasen učini puk tvoj, Gospodine,* i blagoslovni didinu tvoju!
 I vladaj njih* i uzvisi njih ča do vika!
 Po sve dneve* blagoslivljamo tebe
 i hvalimo ime tvoje u vike* i u vike vika!
 Dostoj se, Gospodine, u dan ovi* bez grijeha nas sačuvati!
 Smiluj se nama, Gospodine,* smiluj se nama!
 Neka bude, Gospodine, vrhu nas milosrđe tvoje,*
 kako smo uafali u tebe!
 U tebe sam Gospodine ufao,* neću se smesti u vike!

Dica žudinska (antifone)

Dica žudinska haljine prostirahu na putu i vapijahu govoreći:
"Hosana Sinu Davidovu! Blagoslovjen koji pride u ime Gospodnje!"

Kad se približaše Gospodin k Jeruzolimu,
posla dva od učenika svojih govoreći:

"Podite u grad koji je pred vama i naći ćete pule tovarice svezano,
na kom nijedan od ljudi sidio nije.

Odrišite ga i dovedite k meni.
Ako vas tko bude upitati recite: "Gospodinu je od potribe.***"

Odrišivši, privedoše k Isusu,
i na nj staviše haljine svoje, i side svrhu njega.

Niki prostirahu svoje haljine po putu,
a niki kiće stabala sterahu.

I koji slidjahu, vapijahu:
"Hosana, blagoslovjen koji pride u ime Gospodnje!

Blagoslovjeno kraljevstvo otca našega Davida!
Hosana u visini! Smiluj se nama, Sine Davidov!"

Slava ti, hvala, čast

Jedan Dvojica

Sla - va - ti, hva - la, čast, Kr - ste, Spa si - te - lju,
ko - me di - ti - niski glas pi - va: "Ho - sa - na že - liju!"

Prijev - SVI

Sla - va ti, hva - la, čast, Kr - ste, Spa si - te - lju,
ko - me di - ti - njski qlas, pi - va: "Ho - sa - na že - liju!"

Jedan Dvojica

I - zra - e - lov kralj si ti, krv ča - sna Da - vi - da.

U i - me do - ša - o si Gos-spo - di - no - vo sa - da.

Ponovi se prijev: SLAVA TI

Jedan Dvojica

Zbor vi - šnji te sva - ki na ne - be - sih hva - li,
na - rod čo - vi - čan - ski ve - li - ki i ma - li.

Ponovi se priprev: SLAVA TI

Muka po Mateju

EVANDELIST:

EVANGELIST:

Mu - ka Go - spo - di - na na - še - ga I - su - - - - kr - sta

po Ma - ti - - - ju. U o - no vri - - me

dój - de Isus s njí - ma u zá - se - lak, ko - ji se zo - ve Get - se-ma-ni

i reče uče - ni - - ci - ma svo - - - jím:

ISUS:

Sje - - di-te o-vdje dok ja poděm onamo i po - mo - lim se."

EVANDELIST:

The musical notation consists of a single staff in G major, common time. It features a bass clef, a key signature of one sharp, and a common time signature. The melody begins with a dotted half note followed by an eighth note, then a series of eighth notes and sixteenth notes. There is a fermata over the next measure, which contains another eighth note and sixteenth note pattern. The melody concludes with a long sustained note and a final eighth note.

JUDA:

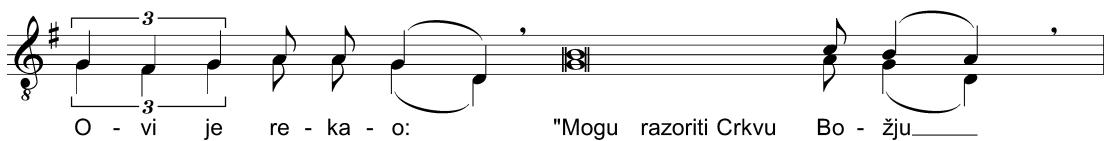
Ko - me ja po - dam cje - lov, _____ o - naj je u - hva - - ti - te _____

ga _____

EVANĐELIST:

SVI (*svjetina*)

EVANĐELIST (završetak):

Muka Gospodina našega Isukrsta i plač Matere Isusove

ZBOR

Što ste sta - li, o mi - sni - ci, što či - ni - te, re - dov - ni - ci,
Sad je vri - me od ža - lo - sti, tu - ge, pla - ča, če - mer - no - sti,
što se zgo - di jur vi - di - te, za - što da - kle ne cvi - li - te?
jer Bog ko - ji sav svijet stvo - ri u - hva - čen je da s`u - mo - ri.

MARIJA

Ah moj Bo - že, bol - na ti sam, ses - tre mi - le, tuž - na ti sam!
O - ve gla - se čuv - ši sa - da ka - ko mi - li Sin moj stra - da.

ISUS

Kad od - go - vor, su - če, že - liš: Bo - žji Sin sam, pra - vo ve - liš!
O - va ko ti od - go - va - ram i znaj do - bro da ne va - ram.

IVAN (lica)

Kad već, Go - spe, že - liš zna - ti, pra - vo ču ti sve ka - za - ti,
što se zgo - di Sin - ku tvo - mu, a pre - dra - gom Meš - tru mo - mu.

ZBOR

Maj - ko dra - ga I - su - so - va, mo - li da nam smrt nje - go - va.
grije - ha bu de ot - pu - šte - nje i du - šev - no svim spa - se - nje.

ZBOR (završetak) - sporije

Jedan: A sad ko - ji sav svijet stvo - ri vas o - bil - no po-mo-ga-o (o).
Svi: E da bi - ste, dok ži - vi - te vaz - da s nji - me pre - bi - va - li (i).

i ko - ji vam raj o - tvo - ri, svoj bla - go - slov svim vam dao - o.
a za ti - zim, kad u - mre - te nje - ga s Maj - kom u - ži - va - li.

Bože, na pomoć moju nastoj (uvodni redak)

Svećenik

Bo - že, na po - moć mo - ju na - stoj!

Pjevač

Go - spo - di - ne, na po - moć mo - ju po - te - ži - sel.

Svećenik

Sla - va Ot - cu i Si - nu i Du-hu Sve - to-mu.

Pjevač

Ka - ko bi - še u po - če - lo, sa - - da i va - zda.

Zajedno

i u vi - ke vi - ka. A - men. A - le - lu - ja.

Reče Gospodin

Ps 110

Spridnica - Jedan

O ve - li - ko di - lo mi - lo - sti! Smrt ta - da u - mre,
ka - da na kri - žu u - mre ži - vot, a - le - ju - ja.

Jedan

Reče Gospo - din Gospodi - nu mo - mu:*,
sidi o de - snu mo - ju.

Svi

Ponovi se spridnica: O VELIKO DILO

Dokle postavim neprijatelje tvoje*
podnože nogama tvojim.

Žezlo kriposti tvoje poslati će Gospodin sa Siona,*
gospoduj posridi neprijatelja tvojih.

S tobom počelo u dan kriposti tvoje u svitlosti svetih:*

iz utrobe prije Danice rodih tebe.

Zakle se Gospodin i neće se pokajati -*
ti jesi svećenik u vike po redu Melkisedekovu.

Gospodin o desnu tebe*
skršiti će u dan srdžbe tvoje kraljeve.

Suditi će u narodih, ispuniti će razorenja,*
satrti će glave na zemlji mnogih.

Iz potoka na putu piti će:*

radi toga uzvisiti će glavu.

Slava Otcu i Sinu*
i Duhu Svetomu,
kako biše u počelo, sada i vazda*
i u vike vika. Amen

Ispovidati će

Ps 111

Spridnica - Jedan

Spa - si nas, Kr - ste, Spa - si - te - lju, kri - po - šču kri - ža,

ko - ji si spa-si - o Pe-tra na mo - ru. Po-mi-luj nas, a - le - lu - ja.

Jedan

Ispovidati će se tebi, Gospodine, svim srd - cem mo - jim,*

u vi - ču pra - ved - nih i u skup - šti - ni.

Velika dila Gospodinova,*
iziskana u svih voljah njegovih.

Ispovid i veličanstvo dilo njegovo,*
i pravda njegova prebiva u vike.

Uspomenu učini čudesa svojih, milostiv i milovatelj Gospodin,*
piću dade bojećim se njega.

Spominjatelj biti će u vike zakona svoga,*
kripost dila svojih navistiti će puku svojemu.

Da dade im baštinu naroda;*
dila ruku njegovih istina i sud.

Virne sve zapovidi njegove, utvrđene u vik vika,*
učinjene u istini i pravdi.

Otkupljenje posla puku svojemu,*
zapovidi u vik zakon svoj.

Sveto i strašno ime njegovo,*
počelo primudrosti strah Gospodnji.

Razum je dobar svima koji čine njega,*
hvalenje njegovo pribiva u vik vika.

Slava Otcu i Sinu i Duhu Svetomu,*
kako biše u počelo, sada i vazda i u vike vika. Amen.

Ponovi se spridnica: SPASI NAS

Blažen čovik

Ps 112

Spridnica - Jedan

E - vo kri - ža Go - spo - di - no - va! Bi - ži - te su - pro - ti - vne stran - ke,

po - bi - di lav od Ju - di - na ko - li - na, ko - ren Da - vi - dov, a - le - lu - ja.

Jedan Svi

Blažen čo - vik koji se boji Go - spo - di - na*,

u zapovidih nje - go - vih že - li ve - le.

Ponovi se spridnica: EVO KRIŽA

Moguće na zemlji biti će sime njegovo,*
porod će se pravednih blagosloviti.

Slava i bogatstvo u domu njegovu*
i pravda njegova pribiva u vike vika.

Istekla je u tamnostih svitlost pravim:*

milostiv i milovatelj i pravedan.

Radostan čovik koji miluje i zaimlje, uređiti će govorenja svoja na sudu,*
jere se neće nikad pokrenuti.

U uspomeni vičnoj biti će pravednik,*
od slušanja zločesta neće se bojati.

Pripravno srdce njegovu uhvati u Gospodina, utvrđeno je srdce njegovo:*

neće se pokrenuti dokle ne pogrdi neprijatelje svoje.

Razdili, dade ubozim: pravda njegova pribiva u vike,*
jakost njegova uzvisiti će se u slavi.

Grišnik viditi će i rasrdit će se, zubim će svojim škripati i gristi se,*
žaljenje grišnika poginuti će.

Slava Otcu i Sinu i Duhu Svetomu,*
kako biše u počelo, sada i vazda i u vike vika. Amen.

Hvalite, dičica

Ps 113

Spridnica - Jedan

Nam se pa-ko pri-sto-ji po-no-si - ti - se kri-žem Go-spo-di-na na-še-ga I - su-kr-sta,

a - le - lu - - - ja.

Jedan Svi

Hva - lite, di - či - ca, Go - spo - di - na,*

hva - li - te i - me Go - spo - di - no - vo.

Ponovi se spridnica: NAM SE PAKO PRISTOJI

Budi ime Gospodinovo blagoslovljeno*
od sada i ča do vika.

Od istoka sunca ča do zapada*
hvaljeno bilo ime Gospodinovo.

Visok vrhu svih naroda Gospodin*
i svrhu nebesa slava njegova.

Tko kakono Gospodin, Bog naš, koji na visokih prebiva*
i snižene gleda na nebu i na zemlji?

Uzdižući sa zemlje siromaha*
i iz gnoja uznoseći uboga.

Da namisti njega s poglavicami,*
s poglavicami puka svoga.

Koji pribaviti čini neplodnu u domu,*
mater sinova veseleću se.

Slava Otcu i Sinu i Duhu Svetomu,
kako biše u počelo, sada i vazda i u vike vika. Amen.

Hvalite Gospodina

Ps 117

The musical score consists of four staves of music. The top staff is labeled 'Spridnica - jedan' and contains lyrics in C major. The second staff is labeled 'Svi' and shows a melodic line with sustained notes and slurs. The third staff is labeled 'Jedan' and contains lyrics 'Hvalite Gospodina,'. The fourth staff is labeled 'Svi' and contains lyrics 'svi na - - ro - di,'. The bottom staff is mostly blank. The lyrics are written below the staves, corresponding to the vocal parts.

Spridnica - jedan

Zna-me-njem kri - ža od ne - pri - ja - te - lja na - ših i - zba - vi nas, Bo - že naš,

Svi

a - le - ju - - ja.

Jedan

Hvalite Gospodina,

Svi

svi na - - ro - di,

hvalite nje - ga svi pu - - cil!

Ponovi se spridnica: ZNAMENJEM KRIŽA

Jer se je potvrdilo vrhu nas milosrđe njegovo
i istina Gospodinova prebiva u vike.

Slava Otcu i Sinu
i Duhu Svetomu.

Kako biše u počelo, sada i vazda
i u vike vika. Amen.

Štenje (Fil 2,5-7)

Jedan

Bra - čo, ovo bo očutite u va-mi, što i u Kr-stu l - su-su,
koji, buduć u prilici Bo - žjoj, ne čini grabežom biti su - ra-vnim Bo - gu,
dali samoga sebe u - ma-nji primivši pri - li - ku ro - ba,
podoban ljudima u - či-njen i oblikom naša se ka - o čo - vik.

Otpjev

Jedan

O-vo će zna-me-nje bi - ti na ne-bu a - le-lu - ja.
Ka-da Go-spo-din do - đe su-di- ti, a - le-lu - ja.

Drug

Barjak kraljev

(himan)

Jedan

The musical score consists of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both staves have a key signature of four flats. The lyrics are written below the notes. The first line starts with 'Bar - jak kra - ljev i - de sa - - da,' followed by a measure of rests. The second line continues with 'sja križ sve - ti gdi po - dne - se,' followed by another measure of rests. The third line concludes with 'gor - ku smrt nas, ži - vot ka - da smr - ču ži - vot nam iz - ne - se.'

Ispuni se što pisnima
istiniti David spiva,
prorokujuć narodima,
kraljevao je Bog s driva.

Zdravo, križu, naše ufanje,
ki vazmenu nosiš radost!
Bud milosti umnažanje,
pravim krivcem budi blagost.

Tebi, vrutče od spasenja,
Trojstvo, duha od svakoga
hvala! Daj nam otkupljenja
dar, po križu dobitoga. Amen.

Završetak zadnje strofe

The musical score consists of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both staves have a key signature of four flats. The lyrics 'dar, po križu do - bi - to - ga. A - men.' are written below the notes. The music features eighth-note patterns on both staves.

Blagoslov i otpust

Dan večere Gospodina

Prijev

Zdrav, I - si - se, Go - spo - di - ne, u kom je - su sve i - sti - ne!

Zdra - vo, tije - lo sla - vno i sve - to, ko - je za nas bi pro - pe - to!

2. Isus zove: „Sad pristup'te,
te od stola svi blagujte,
što pripravih vam obilno,
Tijelo za kruh, Krv za vino!“

3. Da posebno poslužite
nedostojno ne primite,
osuđenje jer primaju
koj' u grijehu pristupaju.

4. Svi vjerujmo apostolu
koj' o svetom piše stolu
da imaju biti čisti
Kruh anđelski koj' će jesti.

5. Kog' anđeli sveđ se boje
i gledajuć' strahom stoje
Stvoritelja slavnog svoga
jer poznaju sina Boga.

6. A grešnici ne trepeću
kom' ukaza ljubav veću,
Mili Isus krv prolivši
Tijelo svoje njim' pustivši.

7. Milosrdan mnogo jesi,
slavni Kralju od nebesi,
ljubav velju Ti nam kažeš
Tijelo svoje kad nam daješ.

8. Zlim i dobrim', svi to znaju
Tebe Boga kad primaju,
dobroštvo sve podnosiš
kim' goruću ljubav nosiš.

9. Na pokoru čekaš milo
o, Isusa slavno Tijelo,
da bi k Tebi došli Bogu
i lijek dušam' nač' uzmognu.

10. O, nebeska sva radosti,
grešnicima grijeha prosti!
Dopusti nam bolest pravu
pak privedi sve u slavu!

Pivajmo, braćo kršćani

Solo

1. Pi - vaj - mobra - gó Kr - šća - ni pi - vaj - mo pi - smu ve - se - lo.
 2. Tko že - li bla - go ti - še - nje u svo - jim tu - gam, ne - vo - ljam;
 3. Slu šaj - te ka - ko mi - lo - stiv ne - volj - ne k se - bi do - ziv - lje;
 4. Ne moj - mo da - kle gri - si - ma I - su - su Sr - ce vri - đa - ti,

I - su - su Si - nu Bo - žje - mu, pri - slav - nom Spa - su na - še - mu.
 k l - su - su ne - ka pri - stu - pi, k nje - go - vu Sr - cu ti - ho - mu.
 do - di - te k meni ža - lo - sni; do - di - te da vas u - ti - šim.
 i - skre - no da - lje na - stoj mo lju - bav za lju - bav vra - ti - ti.

Svi

O SLAV - NO VRI - LO LJU - BA - VI, I - SU - SE, SPA - SE PRI - MI - LI!

O SR - CE NA - ŠE U - FA - NJE, IZ - VO - RE SVA - KE MI - LO - STI!

Misa za pokojne Pokoj vičnji

Jedan

Po - koj vi - čnji da - ruj im Go - spo - di - ne.

I svi - tlost vič - nja svi - tli - la nji - ma.

Jedan

Te - - bi se pristoji pisan, Bože, u Si - o - nu,
 i tebi će se uzdati zavit u Jeru - zo - li - mu.

U - sliši moju molitvu, tebi će sva - ka put pri - či.

Ponovi se: POKOJ VIČNJI

Gospode, pomiluj

Jedan

Go - spo-de, _____ po-mi-luj!

Svi

Go - spo-de, _____ po-mi-luj!

Kr - ste,

Kr - ste, _____ po-mi-luj!

Go - spo-de,

Go - spo-de, _____ po-mi-luj!

Go - spo - de, _____ po - mi - luj!

Dan od gnjeva

(posljednica)

Jedan

Svi

1. Dan od gnje - va strašnom si - lom, raz - ru - šit će svit pe - pe - om,
Da - vid pra - vi sa Si - bi - lom.

Svi

2. Ko - lik' tre - pet tad će bi - ti, kad se da - kle su - dac si - ti,
sve po tan - ko raz - vi - di - ti.

Trublje čudnim zvezkne zvukom,
po svih grebih strašeć bukom,
sbere prid sud svih s jaukom.

Smrt i narav uzčude se
kada mrtvi ustanu se
da njih dila razvide se.

Knjige će se otvoriti,
u kin će se sve viditi,
kako će se svit suditi.

Sudac, dakle, kada side,
sva otajna tad se vide,
ništa skrovno ne otide.

Što ču, grišnik, tada reći,
al komu ču tad priteći,
gdi će drhtat vele veći.

Kralju strašne veličnosti,
ki spasivaš tunje dosti,
spasi me, vrutče ti milosti.

Mili Isuse spomeni se
da ti za me uputi se,
taj dan na me posmili se.

Ištuć mene trudan side,
rad grišnika na križ pojde,
zaman taj trud da ne pojde.

Kako krivac uzdahnujem,
radi griha oblidujem,
smil se mojim jur molenjem.

Koj Mariju odršio si,
razbojnika uslišio si,
uhvanje mi podilio si.

Nisam, grišnik, ja dostojan,
već ti stvori dobrovoljan,
da ne izezem vičnji organj.

Kad osudiš jur proklete,
ognjem vičnjim gorke štete,
tad me stavi među svete.

Molim ti se sad priklono,
pozri srce moje pokorno,
ter me usliši doborovoljno.

Mnogo plača tad postane,
strašni drhat srce gane,
s praha mrtvac kad ustane.

Kad se sudi čovik krivi,
ti mi prosti, Bože živi,
ne osud me vičnjim gnivi.

Daj mu, Bože Gospodine,
vičnji pokoj za tvoje ime,
Isukrste, Sine Marije. Amen.

Završetak zadnje strofe

rit.

I - su - kr - ste, Si - ne Ma - ri - je. A - men.

Svet

Jedan Svi

Svet, _____ svet, _____ svet Go-spo - din_ Bog, Sa - ba - ot!

Pu - na su ne - be - sa i ze - mlja sla - ve two - je.

Ho - sa - na u vi - - - šnji!

Bla - go - slo-vljen ko - ji pri - de u i - me Go - spo - di - no - vo!

Ho - sa - na u vi - - - šnji!

Jaganjče Božji

Svitlost vičnja

Oslobodi mene Gospodine

Jedan Svi

O - slo-bo-di me-ne Go - spo - di - ne, od smr - ti vič - ne,

na dan o-naj stra - šni kad se bu-du kre-ta - ti ne-be-sa i zem - ja.

Ka-da doj - deš su - di-ti svit po og - nju.

FINE

Tre-pe-ćan u - či - ni - o sam se ja i stra-šim se.

ka-da bu-de do-ći i-sku-še - nje i do-šastna sr - žba.

Ka - da se bu - du kre - ta - ti ne - be - sa i zem - ja:

Da CAPO alla Fine

Obljubih

Ps 116

Spridnica - Jedan

Jedan

Svi

Jere je priklonio uho svoje k meni*

i u dni moje zazivati ču.

Okružile su mene bolesti smrti*

i pogibelji pakla našle su mene.

Tugovanje i bolest nađoh*

i ime Gospodinovo zazvah.

Gospodine, izbavi dušu moju.*

Milosrdan Gospodin i pravedan, Bog naša pomiluje.

Sačuvajući malehne Gospodin,*

ponizih se i izbavi mene.

Povrati se, dušo moja, u pokoj tvoj,*

jere je Gospodin učinio dobro tebi.

Jere je oteo dušu moju od smrti,*

oči moje od suza, noge od padanja.

Ugodit ču Gospodinu*

u vladanju živih.

Spridnica - Jedan

IZVORI:

- Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenata, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- *Pravilnik Bratovštine Sv. Križa u Splitu*, Split, 1929.
- *Priručnik za svećenika kod oltara pri vršenju liturgijskih sv. služba i općih javnih pobožnosti*, Naklada hrvatske knjižare, Split, 1935.
- *Ustanova statut častne bratovštine Sv. Križa u Velikom Varušu Splita, pod obranom i odvitovanjem istoga Mogućega Svetoga Križa*, Split, 1884.

LITERATURA:

- Ante Belas – Ljubo Karaman, *Bratovština i crkva Sv. Križa u Velenom Varošu u Splitu. 1439 – 1939*, Split, 1939.
- Jerko Martinić, *Tri napjeva iz repertoara pučkog crkvenog pjevanja župe Sv. Križa – Veli Varoš u gradu Splitu*, u: Arti musices – Hrvatski muzikološki zbornik 38/1 (2007) 85-102
- Jerko Martinić, *Glagoljaški napjevi srednje Dalmacije. Svezak II (Note)*, objavljen uz Svezak I pod naslovom „Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens“, Gustav Bosse Verlag, Regensburg, 1981.
- Mile Vidović, *Splitsko - Makarska nadbiskupija. Župe i ustaneve*, Crkva u Svjetu, Split, 2004.
- Niko Kalogjerà, *Pučko crkveno pjevanje u Splitu*, u: Sveta Cecilija. Smotra za crkvenu glazbu s glazbenim prilogom:
 - 14/1 (1920) 8-9
 - 14/2 (1920) 32-35
 - 14/4 (1920) 74-80
 - 15/1 (1921) 5-6
 - 15/2-3 (1921) 32-34
 - 15/4 (1921) 87-88
 - 15/4 (1921) 87-88
 - 15/5 (1921) 113-116

- 15/6 (1921) 148-149
- 16/2 (1922) 72-73
- Skupina autora, *Crkvena glazba. Priručnik za bogoslovna učilišta*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1988.
- Šime Marović, *Glazba i bogoslužje*, Crkva u svijetu, Split, 2009.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. POVIJEST VELOG VAROŠA.....	2
2. BRATOVŠTINA SVETOGA KRIŽA.....	3
3. ŽUPA SVETOGA KRIŽA.....	5
3.1. Sadašnje stanje u župi pod vidom glazbe.....	7
4. GLAGOLJAŠKO PJEVANJE.....	8
5. PUČKO PJEVANJE U VELOM VAROŠU.....	9
6. PJEVANJE U LITURGIJI I PUČKIM POBOŽNOSTIMA.....	10
6.1. Novena Božiću.....	12
6.2. Cvjetnica.....	13
6.3. Našašće Svetoga Križa.....	14
6.4. Osmina Tijelova.....	14
6.5. Dušni dan.....	15
6.6. Ostali blagdani.....	16
ZAKLJUČAK.....	17
GLAZBENI PRILOG.....	18
<i>Napomene uz glazbeni prilog.....</i>	18
<i>Sadržaj nosača zvuka.....</i>	19
Uzveličaj.....	20
Naš Isuse, blagoslovi.....	25
Pismu novu svi pivajmo.....	26
Tebe, Boga, hvalimo.....	27
Dica žudinska (antifone).....	30
Slava ti, hvala, čast.....	31
Muka po Mateju.....	32
Muka Gospodina našega Isukrsta i plač Matere Isusove.....	34
Bože, na pomoć moju nastoj (uvodni redak).....	35
Reče Gospodin (Ps 110).....	36
Ispovidati će (Ps 111).....	37
Blažen čovik (Ps 112).....	38

Hvalite, dičica (Ps 113).....	39
Hvalite Gospodina (Ps 117).....	40
Štenje (Fil 2,5-7).....	41
Otpjev.....	41
Barjak kraljev (himan).....	42
Blagoslov i otpust.....	43
Dan večere Gospodina.....	44
Pivajmo, braćo kršćani.....	45
Misa za pokojne.....	45
Pokoj vičnji.....	45
Gospode, pomiluj.....	46
Dan od gnjeva (posljednica).....	47
Svet.....	48
Jaganje Božji.....	48
Svitlost vičnja.....	49
Oslobodi mene, Gospodine.....	50
Obljubih (Ps 116).....	52
IZVORI.....	53
LITERATURA.....	53
SADRŽAJ.....	55